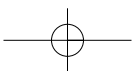
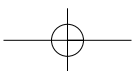
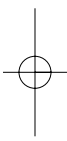
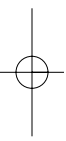
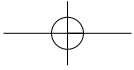

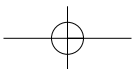
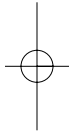
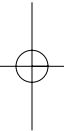
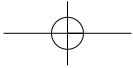
EVANGELIE VAN
JUDAS ●

Waarschijnlijk ergens in de jaren '70 van de twintigste eeuw is in de buurt van het Egyptische stadje Maghagha (\pm 175 km. ten zuiden van Cairo, op de oostelijke oever van de Nijl) een map, een 'codex' gevonden die vier Koptische teksten bevatte: 'De brief van Petrus aan Filippus', 'De Apocalyps van Jakobus', 'Het evangelie van Judas' en 'Het boek van de Allogenes'. Dit geheel heeft naar een van de handelaren die het in bezit gehad hebben 'Codex Tchacos' geheten, maar Jacques van der Vliet spreekt liever van de 'Codex Maghagha', die hij op grond van het handschrift etc. niet vroeger kan dateren dan de vierde of het begin van de vijfde eeuw (na Chr.), hoewel hij de oorspronkelijke, waarschijnlijk in het Grieks geschreven tekst, omstreeks 180 n. Christus dateert.

De tekst stelt een gesprek voor van de verrezen Jezus met de twaalf, maar vooral met Judas. En wel acht dagen lang 'tot drie dagen voordat hij Pasen vierde', waar de lijdensgeschiedenis van Matteüs, Marcus en Lucas begint. De tekst suggereert op geen enkele manier door of namens Judas geschreven te zijn, is ook geen 'verborgen verwoording' over Judas maar over 'het oordeel',- want zo vertaalt Van der Vliet het woord *apofasis* in de titel,- dat wij met 'uiteenzetting' hebben vertaald. Toch gaan de 5 gesprekken binnen het raamverhaal niet rechtstreeks op het laatste oordeel aan,- op de eerste twee dialogen volgt beide keren een verslag van een visioen, en op de derde dialoog volgt een mythe over de oorsprong van de wereld en de mens als een gewichtig middendeel dat ('hoofdstuk 9') zes van de zesentwintig Koptische bladzijden beslaat. De dialogen 4 en 5 worden gevolgd door verhandelingen over de mens en over het laatste oordeel. Zo ongeordend als het 'Evangelie van Judas' op het eerste gezicht lijkt, is het niet. En door de positieve rol die Judas in dit evangelie van de schrijver krijgt verandert hij van 'zwart schaap' in een witte raaf. Dat is bijzonder, niet alleen ten opzichte van de canonieke evangeliën, maar ook binnen de gnostische literatuur. Van één van de twaalf wordt hij tot een bijzondere dertiende die zichzelf opoffert door de aardse (= onechte) Jezus op te offeren. Daarvoor wordt hij geprezen, door onze anonieme polemist van \pm 180 na Christus.

[33]

De verborgen verwoording van de uiteenzetting waarin* Jezus acht dagen lang gesproken heeft met Judas Iskariot,- tot drie dagen voordat hij Pasen vierde.

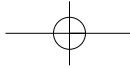
- 1** Toen hij op aarde was verschenen, deed hij tekenen en grote wonderen tot redding van de mensheid. Terwijl sommigen wandelden op de weg van de gerechtigheid en anderen bleven bij hun overschrijdingen,
- 2** werden de twaalf leerlingen geroepen en begon hij met hen te spreken over de geheimenissen die de wereld omgeven en de dingen die aan het einde zullen geschieden. Maar vele malen liet hij zich niet zien aan zijn leerlingen; nee, dan vond men hem in hun midden als een kind.**
- 2** Op een dag voegde hij zich bij zijn leerlingen in Judea. Hij vond hen zittend in elkaars gezelschap, terwijl zij zich oefenden in godsvrucht. Toen hij zijn leerlingen (zo aantrof,) [34] in elkaars gezelschap zittend en dankzeggend over het brood, lachte hij.
- 2** En de leerlingen zeiden tot hem: meester, waarom lacht u om onze dankzegging; hebben wij soms iets misdaan?- dit is wat passend is!
- 3** Hij antwoordde en zei tot hen: ik lach niet om u, en ge doet dit ook niet uit eigen wil,- nee, hiermee moet uw God geprezen worden!
- 4** Zij zeiden: meester, u bent (...), de zoon van onze God!
- 5** Jezus zei tot hen: in hoeverre kent ge mij?- amen, ik zeg u dat van de mensen die uit u voortkomen geen enkel geslacht mij zal kennen!
- 6** Maar toen zijn leerlingen dit hoorden, begonnen ze geërgerd en vertoornd hem in hun hart te vervloeken.
- 7** En toen Jezus hun onbegrip zag, (zei hij) tot hen: waarom heeft de verwarring woede voortgebracht?- uw God, die in u is, en (de ...), [35] zij hebben in uw zielen ergernis gewekt; wie onder u de sterkste van de mensen is, laat hij de volmaakte mens voorbijstreven*** en voor mijn aanschijn komen staan!

- 8** Allen zeiden ze: wij zijn sterk!, en toch durfde hun geest het niet aan om in zijn aanwezigheid te komen staan,- behalve Judas Iskariot. Hij was wel bij machte om in zijn aanwezigheid te komen staan, maar niet bij machte om hem in zijn ogen te kijken; nee, hij wendde zijn aanschijn af naar achteren.
- 9** Judas zei tot hem: ik weet wie u bent en van waar u bent gekomen: u bent gekomen uit de onsterfelijke eeuwigheid van Barbelo, en degene die u gezonden heeft is hij wiens naam ik niet waardig ben uit te spreken!
- 10** Maar omdat Jezus wist dat hij ook dacht aan de overige verheven zaken, zei hij tot hem: zonder je van hén af, dan zal ik je de geheimenissen van het koninkrijk vertellen; het zal je mogelijk zijn daarheen te gaan; alleen zul je veel moeten lijden; [36] want opdat de twaalf (...) voltallig zullen worden in hun God, zal een ander in jouw plaats komen!
- 11** Judas zei tot hem: op welke dag zult u mij die zaken vertellen en zal de grote dag van het licht opkomen voor het geslacht dat (...)? Maar toen hij deze dingen zei, ging Jezus bij hem weg.
- 3** Maar toen het ochtend was geworden en hij aan zijn leerlingen (verscheen), zeiden zij tot hem: meester, waar ging u heen en wat hebt u gedaan toen u bij ons was weggegaan?
- 2** Jezus zei tot hen: ik ben naar een ander geslacht gegaan, dat groot en heilig is!
- 3** Zijn leerlingen zeiden tot hem: wat is dat voor groot geslacht, boven ons verheven en heilig, en dat niet in deze eeuw verkeert?
- 4** Toen Jezus deze dingen hoorde, lachte hij en zei tot hen: waarom denkt ge in uw hart aan dat sterke en heilige geslacht?- [37] amen, ik zeg u dat geen geborene van deze eeuwen het zal zien; ook zal geen engelenleger van de sterren heersen over dat geslacht, en ook zal geen mens van sterfelijke geboorte ermee

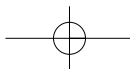
* Van der Vliet: van het oordeel waarin.

** Of: verschijning.

***Of: voortbrengen.

- samen kunnen komen, want dat geslacht is niet voortgekomen uit (een ...) die is ontstaan,- nee, het geslacht van de mensen die uit u voortkomen is er een uit het geslacht van de mensheid (...) mogelijk dat (...) andere machten (...) over wie ge heerst!
- 5 Toen zijn leerlingen dit hoorden, raakten ze één voor één verward in hun geest en waren ze niet bij machte om iets te zeggen.
- 4 Toen Jezus op een andere dag tot hen kwam, zeiden ze: meester, wij hebben u onverhuld gezien, want vannacht (...) hebben we grote dromen aanschouwd!
- 2 'Waarom hebt ge mij onthuld en uzelf verborgen?'
[38]
- 3 Maar zij zeiden: we zagen een groot huis, met een groot altaar erin en twaalf mannen van wie we dachten dat het priesters waren, en een naam; maar bij dat altaar volhardde een schare totdat de priesters gereed waren en zij hun dienstwerk hadden voltrokken; wij volhardden ook!
- 4 Jezus zei: van wat voor soort waren deze mensen?
- 5 Maar zij zeiden: sommigen vastten twee weken, maar anderen offerden hun eigen kinderen en weer anderen hun vrouwen, terwijl ze elkaar zegenden en voor elkaar bogen; anderen sliepen met de mannen; weer anderen hielden zich bezig met moorden, en weer anderen begingen een veelheid aan zonden en wetteloosheden; de mannen die aan het altaar stonden, riepen uw naam aan;
[39]
te midden van alle werken van hun slachting raakte dat altaar vol*!
Toen ze dit alles hadden verteld, zwegen ze verward.
- 5 Jezus zei tot hen: waarom zijt ge in verwarring geraakt?- amen, ik zeg u dat alle priesters die aan dat altaar staan mijn naam aanroepen, en ook zeg ik u dat mijn naam door de mensengeslachten is neergeschreven op deze (...) van de sterrengeslachten; en in mijn naam hebben ze, op schandelijke wijze, bomen geplant die geen vrucht voortbrengen!
- 2 Jezus zei tot hen: die het dienstwerk voltrekken aan het altaar dat ge hebt gezien, dat zijt ge zelf; hij die daar is, dat is de God die ge dient; de twaalf mannen die ge hebt gezien, dat zijt ge zelf; en het vee dat als offerande binnengebracht wordt en dat ge hebt gezien, dat zijn zij, de schare die gij misleidt;
[40]
- 3 aan dat altaar zal (...) gaan staan en zo mijn naam gebruiken; de geslachten van de vromen zullen bij hem volhardden; na hem zal een andere man de hoereerders bijstaan; een ander zal de kindermoordenaars bijstaan en weer een ander hen die met mannen slapen samen met wie vasten,- en begaan wat er verder aan onreinheid, wetteloosheid en dwaling is,- en met hen die zeggen 'wij zijn aan engelen gelijk!'; zij zijn de sterren die alles tot voltooiing brengen; want tot de mensengeslachten hebben ze gezegd 'ziet, God heeft uw offer aangenomen uit handen van een priester!'; dat wil zeggen: de dienaar van de dwaling; de Heer echter, hij die heer is over het al, is degene die beveelt 'ten laatsten dage zullen zij vernederd worden!'!
[41]
- 4 Jezus zei tot hen: houdt op met dat offeren (...) die ge hebt (...) op het altaar; zij staan boven uw engelen en sterren, nadat ze daar reeds tot voltooiing zijn gekomen; laten ze dan (...) voor uw aanschijn en (...) [± 15 regels ontbreken] de geslachten (...); een broodbakker kan niet de hele schepping [42] onder de hemel voeden!
- 5 En (toen de leerlingen dit alles hoorden, zeiden ze tot hem:) (...) naar ons en (...)!
6 Jezus zei tot hen: houdt op met mij te redetwisten; ieder van u heeft zijn ster en ieder (...) [± 17 regels ontbreken]
- 6 Jezus zei: (...) [43] in de (...)!-

- hij is niet gekomen om
 (...) boom der (...) van deze eeuw (...),
 na een tijd (...),
 nee, hij is gekomen om
 Gods paradijs te drenken
 en de vrucht die zal blijven;
 want de levenswandel van dat geslacht
 zal niet bezoedeld worden,-
 nee, het zal bestaan
 van eeuwigheid tot eeuwigheid!
- 2 Judas zei tot hem: rabbi,
 welke vrucht draagt dat geslacht?
- 3 Jezus zei: voor elk mensengeslacht geldt
 dat hun zielen zullen sterven;
 maar voor hén geldt: wanneer ze de tijd van
 het koningschap volbracht hebben
 en de geest van hen scheidt,
 zullen hun lichamen sterven,
 maar hun zielen zullen
 tot leven gewekt worden
 en omhooggevoerd worden!
- 4 Judas zei: wat zal er dan van de rest
 van het mensengeslacht worden?
- 5 Jezus zei: het is onmogelijk
 [44]
 om zaad te zaaien op een rots
 en daarvan vruchten te oogsten;
 zo is het dus ook onmogelijk
 voor de bezoedelde soort en
 de vergankelijke wijsheid
 (...) de hand die sterfelijke
 mensen geschapen heeft,
 dat hun zielen opstijgen
 naar de eeuwigheden boven;
 amen, ik zeg u dat geen (...), geen engel
 en geen macht die (plaatsen) zal kunnen zien
 die (dat grote), heilige geslacht (zal zien)!
- 6 Toen Jezus deze dingen
 had gezegd, ging hij weg.
- 7 Judas zei: meester, zoals
 u hen allen hebt aangehoord,-
 hoor ook mij aan,
 want ik heb een groots gezicht gezien!
- 2 Maar toen Jezus dit hoorde, lachte hij
 en zei tot hem: waarom doe je zo je best,
 o dertiende demon?-
 maar spreek ook jij;
 ik zal geduld met je hebben!
- 3 Judas zei: in dat gezicht zag ik
 dat de twaalf leerlingen mij stenigden; ze
 [45]
 achtervolgden mij en ik
 kwam weer op de plaats (...) na u;
 ik zag (een hemels huis), en mijn ogen
 konden de maat daarvan niet (meten),
 maar bedagde mannen omgaven het;

dat huis bestond uit één enkele kamer;
 in het midden van het huis
 (...) een schare (...)
 [2 regels ontbreken];
 meester, laat ook mij binnen,
 daar bij die mensen!

- 8 Jezus antwoordde en zei:
 je ster heeft je misleid, o Judas; want
 niemand uit een sterfelijke mens geboren
 is waardig het huis binnen te gaan dat
 jij hebt gezien; dat oord is immers
 voorbehouden aan de heiligen,- het oord
 waar de zon en de maan niet zullen heersen
 en de dag evenmin; nee,
 altijd zullen zij daar staan in de eeuwigheid,
 samen met de heilige engelen;
 zie, ik heb je de geheimen
 van het koninkrijk verteld,
 [46]
 en ik heb je onderricht
 over het dwalen van de sterren
 en over de twaalf engelen
 die over de twaalf eeuwen heersen!
- 2 Judas zei: meester, is mijn zaad misschien
 ook ondergeschikt aan de heersers?
- 3 Jezus antwoordde en zei tot hem:
 kom, dan zal ik (je ...)
 [enkele regels ontbreken];
 nee, je zult diepe smart lijden, ook al
 zie je het koninkrijk en heel zijn geslacht!
- 4 Toen Judas dat alles hoorde,
 zei hij tot hem: wat baat het mij dat u mij
 apart genomen hebt uit dat geslacht?
- 5 Jezus antwoordde en zei tot hem:
 je zult de dertiende worden;
 je zult vervloekt worden door de rest van
 de geslachten en je zult over hen heersen;
 in het laatste der dagen zullen ze (...)
 voor jou en jouw (...), omhoog
 [47]
 naar het heilige geslacht!
- 9 Jezus zei: kom, dan zal ik je onderrichten
 over de (geheimenissen) die geen enkel
 mens gezien heeft;
- 2 want er bestaat een grote
 en grenzeloze eeuwigheid,
 waarvan geen engelengeslacht
 de omvang heeft aanschouwd;
 waarin de grote en onzichtbare Geest is:
 geen engelenoog heeft hem gezien,
 geen hartsgedachte heeft hem bevat
 en met geen enkele naam is hij genoemd!
- 3 Er verscheen daar een lichtwolk,
 en Hij zei: laat er een engel
 ontstaan om mij bij te staan!

En toen kwam uit de wolk een grote engel, de Zelfverwekte, de God van het licht. Omwille van hem ontstonden er vier andere engelen uit andere wolken, en ze werden tot bijstand van de zelfverwekte engel.

4 En de Zelfverwekte zei:

[48]

laat (...) ontstaan! en (...) ontstond, en hij (stelde) de eerste lichtdrager (aan) om hem over hem te laten heersen. En hij zei: laten er engelen ontstaan om hem te dienen! En talloze tienduizenden ontstonden er.

En hij zei:

laat er een eeuwigheid van licht ontstaan!

En die ontstond,

en hij stelde een tweede lichtdrager aan om samen met de talloze tienduizenden engelen daarover te heersen.

En zo schiep hij ook de overige eeuwigheden van licht, liet hen daarover heersen en schiep voor hen talloze tienduizenden engelen om hun ten dienste te staan.

5 In de eerste lichtwolk, die door geen enkele engel onder hen die allen 'God' genoemd worden ooit gezien is, was Adamas. Hij

[49]

(...) die (...) het beeld (van ...) en naar de gelijkenis van (deze) engel.

Hij liet het onvergankelijke

geslacht van Set verschijnen

(...) de twaalf (...) vierentwintig (...).

Hij liet uit het onvergankelijke geslacht

tweeënzeventig lichtdragers verschijnen,

overeenkomstig de wil van de Geest.

De tweeënzeventig lichtdragers

lieten op hun beurt uit het

onvergankelijke geslacht

driehonderdzestig lichtdragers verschijnen,

overeenkomstig de wil van de Geest,-

opdat er voor ieder vijf in getal zouden zijn.

6 Hun vader is het twaalfstal

eeuwigheden van de twaalf lichtdragers.

Voor elke eeuwigheid zijn er zes hemelen,

zodat er voor de tweeënzeventig lichtdragers

tweeënzeventig hemelen zijn, en voor elk

[50]

van hen vijf firmamenten,-

zodat er driehonderdzestig firmamenten zijn.

Hun is gezag gegeven en

een talloze veelheid aan engelenlegers

om hen te eren en te dienen.

Zij zijn de geestelijke maagden,

bestemd om alle eeuwigheden

en de hemelen en hun firmamenten

te eren en te dienen.

7 Maar de schare van deze onsterfelijken wordt 'wereld' genoemd, want ook de

vergankelijkheid is er door de

Vader en de tweeënzeventig

lichtdragers die er zijn bij hem,

de Zelfverwekte en zijn

tweeënzeventig eeuwigheden.

Daaruit is ook de eerste mens met zijn

onvergankelijke mogelijkheden verschenen.

8 En de eeuwigheid die samen

met diens geslacht is verschenen,

is die waarin de wolk van de Kennis is,

samen met de engel die genoemd wordt

[51]

El(eleth ...)

[drie onvolledige regels]

9 Daarop zei (...):

laten er twaalf engelen ontstaan om te

heersen over de chaos en de onderwereld!

10 En zie, uit de wolk verscheen een engel

wiens gezicht vuur uitstraalde;

maar zijn verschijning was bekleet met bloed;

en hij droeg de naam 'Nebro',

wat verklaard wordt als 'afvallige';

maar anderen zeggen 'Jaldabaoth'.

Er kwam ook een andere engel uit de wolk:

Saklas. Nebro schiep zes engelen,

en Saklas ook, om hen bij te staan.

Deze engelen verwekten twaalf engelen

in de hemelen die ieder

een deel van de hemelen ontvingen.

11 En de twaalf heersers

alsmede de twaalf engelen

zeiden: laat ieder van u

[52]

(...) en laten ze (...) geslacht (...)

[enkele regels ontbreken]

engelen!

De eerste is Seth,

die 'Christus' wordt genoemd;

de tweede is Harmatoot, die het vuuroog is;

de derde is Galila;

de vierde is Jobel;

de vijfde is Adonaios.

Dit zijn de vijf die koning

zijn geworden over de onderwereld

en allereerst over de chaos.

12 Toén

zei Saklas tot zijn engelen:

laten we een mens scheppen,

naar de gelijkenis en het beeld!

En zij formeerden Adam en zijn vrouw, Eva,-

maar in de wolk wordt zij

'Zoë', - *Leven*, genoemd;

want onder die naam

zoeken alle geslachten naar hém

en ieder van hen noemt
háár met deze namen.

- 13 Maar Saklas had geen
[53]
bevel gegeven (...) behalve
(...) de geslachten (...) deze (...).
En de heerser zei tot hem:
jouw leven zal voor jou en je kinderen
voor een tijd zijn!

10 Maar Judas zei tot Jezus: wat is de
langste tijd die een mens kan leven?

- 2 Jezus zei: waarom ben je verwonderd?
Immers, Adam heeft, evenals zijn
nageslacht, zijn tijd uitgeteld ontvangen
op dezelfde plaats waar hij,
samen met zijn heerser,
zijn heerschappij uitgeteld heeft ontvangen!
- 3 Judas zei tot Jezus:
sterft de menselijke geest?
- 4 Jezus zei: het is zo dat God aan Michaël
bevel gaf om de geesten van de mensen
aan hen te geven om te dienen als bruidsgift;
maar hij die groot is gaf aan Gabriël bevel
om de geesten te geven aan
het grote geslacht dat geen heerser kent,
zowel de geest als de ziel;
daarom is de rest van de zielen (...)
[54]
[4 regels zijn onvolledig]
de geest in u hebt ge
laten wonen in dit vlees,
onder de geslachten der engelen,
maar God heeft de kennis laten geven
aan Adam en wie met hem zijn,
opdat de heersers van
de chaos en de onderwereld
hun niet de baas zouden worden!

11 Maar Judas zei tot Jezus:
wat zal er dan van die geslachten worden?

- 2 Jezus zei: waarlijk,
ik zeg u dat de sterren zullen volbrengen
wat over hen allen is vastgesteld;
maar wanneer Saklas zijn tijd die voor
hem is vastgesteld volbrengt, zal samen met
de geslachten hun eerste ster komen
en zullen
de dingen die gezegd zijn volbracht worden;
dán
zullen ze in mijn naam hoereren
en hun kinderen doden
[55]
en zullen ze (...) en
[acht regels zijn onvolledig]
mijn naam, en jouw ster
zal heersen over de dertiende eeuwigheid!

- 3 Daarna lachte Jezus.
Judas zei: meester, waarom lacht u om ons?
- 4 Jezus antwoordde en zei:
ik lach niet om u,
maar om het dwalen van de sterren;
want deze zes sterren dwalen, evenals
deze vijf oorlogszuchtigen, en zij zullen
alle ten onder gaan, samen met de
schepselen die bij hen horen!

12 Maar Judas zei tot Jezus:
wat zal er worden van

- hen die in uw naam gedoopt zijn?
- 2 Jezus zei: waarlijk, ik zeg je: deze doop
[56]
(...) mijn naam
[negen regels zijn onvolledig]
voor mij; waarlijk, ik zeg jou, Judas, dat zij
die offeranden offeren aan Saklas (...) God
[drie regels zijn onvolledig]
alle slechte dingen;
- 3 maar jij zult hen allen overtreffen,
want de mens die mij draagt zul jij offeren;
reeds heeft jouw hoorn zich verheven
en is je toorn ontstoken;
je ster is gerezen en
je hart heeft zijn kracht gevonden;
- 4 waarlijk, ik zeg je
dat jouw laatste (...) droefheid (...)
[enkele regels zijn onvolledig]
de heerser, wanneer hij weggevaagd wordt;
dán zal het voorbeeld
van het grote geslacht van Adam
verheven worden, want dat geslacht,
voortgekomen uit de eeuwigheden,
bestaat van vóór de hemel,
de aarde en de engelen;
- 5 zie, alles is je gezegd;
hef je ogen op en aanschouw de wolk en
het licht daarbinnen
en de sterren die haar omgeven;
de ster die de leiding heeft,
dat is jouw ster!
En Judas hief zijn ogen op,
zag de lichtende wolk en ging naar binnen.
Zij die op de grond stonden
hoorden een stem uit de wolk komen die zei:
[58]
(... het) grote geslacht (...) beeld van (...)
[zes regels zijn onvolledig]

- 13** Hun overpriesters morden,
omdat hij de herbergzaal (Luc. 22,11)
was binnengegaan, voor zijn gebed.
Maar er waren enkele schriftgeleerden
die erop loerden om hem gevangen te nemen
tijdens het gebed.

Want zij waren bevreesd voor
de gemeenschap, omdat hij bij allen
beschouwd werd als een profeet.

- 2 Ze gingen naar Judas toe en zeiden tot hem:
wat doe jij hier? -
jij bent dé leerling van Jezus!
Hij antwoordde hun
overeenkomstig hun wens.
En Judas nam geld aan
en gaf hem aan hen over.

Uit: Codex Tchacos/ Codex Maghâgha (datering om
paleografische redenen: 4de - begin 5de eeuw),
folios 33-58 (26 folio's).

Editie: R. Kasser and G. Wurst (eds.), 'The Gospel of
Judas' (februari 2006), op de website:

www.nationalgeographic.com/lostgospel/_pdf/CopticGospelOfJudas.pdf.

R. Kasser and G. Wurst (eds.), *The Gospel of Judas together with the Letter of Peter to Philip, James, and a book of Allogenes from Codex Tchacos: Critical Edition, Introductions, Translations, and Notes* by R. Kasser, M. Meyer, G. Wurst, and F. Gaudard (Washington D.C. 2007), 177-252.

Zie ook J. van der Vliet, *Het evangelie van Judas: Verrader of bevrijder?* (Utrecht 2006);

Idem, 'Judas and the Stars', *The Journal of Juristic Papyrology* 36 (2006), 137-152. Van hem is ook de indeling in paragrafen en verzen.